

Mieczysław Polak

Święta Rodzina w duszpasterstwie rodzin

Salvatoris Mater 11/3, 80-92

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Określone w tytule niniejszego artykułu zagadnienie można analizować na wiele sposobów. Najczęściej przedstawia się je w kontekście praktycznych wskazań dla życia małżeńskiego i rodzinnego, jakie można odczytać z przesłania Ewangelii o Świętej Rodzinie z Nazaretu. Świętą Rodzinę ukazuje się wówczas – jak ujął to syntetycznie Jan Paweł II – jako *pierwowzór i przykład* wszystkich rodzin chrześcijańskich¹ czy też jako autentyczną *regulę życia* wspólnot małżeńskich i rodzinnych². W tym kontekście Maryję stawia się jako wzór do naśladowania i Orędowniczkę przed Bogiem każdej kobiety, ojcowską zaś postawę św. Józefa – jako wzór relacji małżeńskich i ojcowskich w każdej rodzinie chrześcijańskiej³. Wszystkie bowiem *rodziny chrześcijańskie powinny upodabniać się do Świętej Rodziny*⁴. Ujęcie to można określić jako duszpasterską interpretację przesłania Ewangelii o Świętej Rodzinie.

Przedstawione tutaj przedłożenie proponuje inną interpretację, mianowicie taką, która w ewangelicznym przesłaniu poszukiwać będzie

Ks. Mieczysław Polak

Święta Rodzina w duszpasterstwie rodzin

SALVATORIS MATER
11(2009) nr 3, 80-92

nie tyle kryteriów dla życia małżeńskiego i rodzinnego, co dla samego duszpasterstwa rodzin. Można określić ją zatem jako pastoralną interpretację⁵ Ewangelii o Świętej Rodzinie z Nazaretu. Interpretacja ta nie ogranicza się do ukazania Świętej Rodziny jako najdoskonalszego przykładu do naśladowania dla współczesnych rodzin, ale usiłuje odczytać podstawowe wymiary duszpasterstwa rodzin, koncentrując się przy tym na jego bezpośrednich formach, prowadzonych zwłaszcza w ramach duszpasterstwa zwyczajnego w parafii. Dlatego najpierw przedstawione zostaną główne argumenty, skłaniające do przyznania szczególnej roli duszpasterskiej trosce o rodzinę w tzw. duszpasterstwie zwyczajnym w parafii, a następnie główne zadania tego duszpasterstwa, postrzegane jako pomoc rodzinie w realizacji jej kapłańskiej, prorockiej

dziedzinie nie tyle kryteriów dla życia małżeńskiego i rodzinnego, co dla samego duszpasterstwa rodzin. Można określić ją zatem jako pastoralną interpretację⁵ Ewangelii o Świętej Rodzinie z Nazaretu. Interpretacja ta nie ogranicza się do ukazania Świętej Rodziny jako najdoskonalszego przykładu do naśladowania dla współczesnych rodzin, ale usiłuje odczytać podstawowe wymiary duszpasterstwa rodzin, koncentrując

¹ Por. JAN PAWEŁ II, Adhortacja *Familiaris consortio* (22.11.1981), 86 (dalej: FC).

² Por. TENŻE, *Rozważanie przed modlitwą Anioł Pański* (Castel Gandolfo, 27.12.1998).

³ Por. I. WERBIŃSKI, *Nazaretański styl życia duchowego w rodzinie*, „Ateneum Kapłańskie” 147(2006) z. 1(584), 25-26.

⁴ JAN PAWEŁ II, Adhortacja *Redemptoris custos* (15.08.1989), 7 (dalej: RC).

⁵ Przy rozróżnieniu terminów „duszpasterski” i „pastoralny” odwołuję się do interpretacji przedstawionej w: J. MÜLLER, *Pastoraltheologie. Ein Handbuch für Studium und Seelsorge*, Graz-Wien-Köln 1993, 15-16.

i królewskiej misji. Wreszcie przedstawione zostaną podstawowe wymiary duszpasterstwa rodzin, które z jednej strony wynikają ze współczesnych uwarunkowań życia kulturowo-społecznego, z drugiej – z przesłania Ewangelii o Świętej Rodzinie.

1. Duszpasterstwo rodzin w zwyczajnym duszpasterstwie w parafii

Pojęcie „duszpasterstwo rodzin” zawiera w sobie bardzo bogatą i zróżnicowaną treść dotyczącą działalności Kościoła. Adhortacja apostołska *Familiaris consortio* mianem duszpasterstwa rodzin określa zarówno samo przygotowanie do życia w małżeństwie i rodzinie, począwszy od dalszego poprzez bliższe do bezpośredniego, jak i obrzęd ślubu, duszpasterstwo małżeństw i rodzin w jego ścisłym znaczeniu, a także duszpasterstwo w tzw. przypadkach trudnych⁶. Jeżeli chodzi o formy duszpasterstwa rodzin, to można je podzielić na formy podstawowe i pośrednie. Formy podstawowe oparte są na środkach nadprzyrodzonych i związane przede wszystkim z kapłaństwem ministerialnym. Należą one do istoty tego duszpasterstwa. Druga grupa duszpasterskich oddziaływań opiera się na środkach pomocniczych, ludzkich, gdzie też mogą być zaangażowani wszyscy ochrzczeni⁷.

Priorytetowe jednak są tu owe formy podstawowe, które koncentrują się wokół posługi głoszenia słowa i sprawowania sakramentów oraz zakładają konieczny udział prezbitera. *W sposób szczególny w posłudze wobec rodzin uczestniczą ci, którzy mocą święceń kapłańskich otrzymują pełny udział w posłannictwie Chrystusa. Ich misja to głoszenie Ewangelii i szafarstwo sakramentów. Wynika z tego, że duszpasterstwem rodzin można nazwać tylko tę posługę, która jest osadzona w słowie Bożym i zakorzeniona w sakramentach Kościoła, przede wszystkim w sakramencie Eucharystii oraz pokuty i pojednania (FC 57-58), co zakłada obecność prezbitera w duszpasterstwie rodzin⁸.*

Realizacja duszpasterstwa rodzin poprzez duszpasterstwo zwyczajne w parafii uzasadniona jest wieloma przesłankami. Jedną z głównych jest uznanie parafii za priorytetową wspólnotę kościelną i to zarówno

⁶ Por. FC 66-69, 77-85.

⁷ R. BIELEŃ, *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce. Uwarunkowania – zadania – prognozy*, Lublin 2001, 212-214.

⁸ B. MIERZWIŃSKI, J. WILK, R. BIELEŃ, *Duszpasterstwo rodzin*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*, red. R. KAMIŃSKI, Lublin 2002, 411-412.

pod względem teologicznym, jak i duszpasterskim. W wymiarze teologicznym parafia stanowi ostateczne umiejscowienie Kościoła, niejako sam Kościół zamieszkujący pośród swych synów i córek – jak pisał Jan Paweł II: *Chociaż wspólnota kościelna zawsze posiada wymiar powszechny, to jednak swój najbardziej bezpośredni i widzialny wyraz znajduje w życiu parafii*⁹.

W wymiarze pastoralnym parafia, pomimo różnorodnych przemian kulturowo-społecznych i religijnych, także i dziś jest podstawowym i niezastąpionym miejscem duszpasterzowania¹⁰. Mówiąc o Kościele, który jest *podmiotem odpowiedzialnym za duszpasterstwo rodzin*¹¹, Jan Paweł II dodaje: *Wspólnota zbawiona a jednocześnie zbawiająca – Kościół – musi być rozpatrywana w swoim podwójnym wymiarze: uniwersalnym i partykularnym. Ten ostatni wyraża się i aktualizuje we wspólnocie diecezjalnej, podzielonej duszpastersko na mniejsze wspólnoty, wśród których ze względu na szczególną ważność, wyróżnia się parafia*¹². Oprócz tego parafia jest nie tylko instytucją religijną i elementarną strukturą Kościoła, ale również ważną instytucją społeczną o szerokim spektrum oddziaływania w różnych obszarach życia lokalnych społeczności¹³.

Podobne znaczenie do tego, jakie parafia ma w misji Kościoła, przypisywane jest w całości duszpasterstwu zwyczajnemu, które jest trzonem duszpasterstwa i kierowane do wszystkich wiernych. *Formy tego duszpasterstwa zmierzają bezpośrednio do osiągnięcia celów Kościoła i każdej wspólnoty religijnej. Dzięki tym formom duszpasterstwa Kościół staje się w diecezji, a jeszcze wyraźniej w parafii, rzeczywistością konkretną i uchwytną*¹⁴. W programie duszpasterskim dla Kościoła na nowe tysiąclecie Jan Paweł II ukazał duszpasterstwo zwyczajne jako priorytetową formę realizacji pastoralnej misji Kościoła. Stwierdził: *Nie stoi bowiem*

⁹ JAN PAWEŁ II, Adhortacja *Christifideles laici* (30.12.1988), 26 (dalej: ChL).

¹⁰ W ChL Jan Paweł II przypomniał wciąż aktualne słowa Pawła VI, skierowane w 1963 r. do rzymskiego duchowieństwa: *Myszę po prostu, że ta pradawna i czcigodna struktura, jaką jest parafia, spełnia niezastąpioną i wielce aktualną misję. To ona zbiera chrześcijański lud w pierwszą wspólnotę; ona przysposabia go i przyzwyczaja do normalnej praktyki życia liturgicznego; ona podtrzymuje i ożywia wiarę we współczesnych ludziach; ona zapewnia młodzieży szkolnej zbawczą naukę Chrystusa; ona pobudza do odczuwania i praktykowania pokornej miłości przejawiającej się w dobrych i braterskich uczynkach* (por. nr 26).

¹¹ Por. FC 72.

¹² TAMŻE, 70.

¹³ Por. E. FIRLIT, *Parafia rzymskokatolicka w Polsce w okresie transformacji ustrojowej. Studium socjologiczne*, Warszawa 1998, 293.

¹⁴ *Teologia pastoralna*, t. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*, red. R. KAMIŃSKI, Lublin 2002, 131.

*przed nami żaden doraźny cel, ale otwiera się szersze i wymagające takiego samego wysiłku pole zwyczajnego duszpasterstwa*¹⁵.

Duszpasterstwo zwyczajne realizuje się poprzez: posługę przepowiadania słowa Bożego, uobecnianie w misterium liturgii zbawczej Paschy Jezusa Chrystusa i diakonię miłości. Posługa nauczania obejmuje głównie przepowiadanie homiletyczne i katechizację. Posługa uświęcania realizuje się przez sprawowanie sakramentów i sakramentaliów, przeżywanie roku liturgicznego, modlitwę liturgii godzin. Posługa pasterska natomiast związana jest z kierownictwem w Kościele, które jest pokorną służbą braciom (Mt 20, 26), a zawiera się w niej także posługa charytatywna wśród ubogich, opuszczonych, chorych, uzależnionych, cierpiących, umierających i tych wszystkich, którzy znaleźli się w trudnych sytuacjach życiowych.

Powyższe stwierdzenia skłaniają do poszukiwania odpowiedzi na pytanie o priorytetowe miejsca i sposoby realizacji duszpasterstwa rodzin. Niewątpliwie duże znaczenie mają tu różne grupy, ruchy czy wspólnoty rodzinne. Jednak dużym ograniczeniem byłaby koncentracja posługi duszpasterskiej rodzin wokół tych grup. Podobnie też nie wystarczą różne akcje duszpasterskie, choć i one mają swoją wartość i znaczenie. Można zatem stwierdzić, że duszpasterstwo zwyczajne w parafii stanowi podstawową formę pastoralnej troski Kościoła o rodzinę i to ono powinno mieć zasadniczy rys rodzinny, obecny zawsze i wszędzie. *W tym znaczeniu każdy Kościół lokalny, dokładniej, każda wspólnota parafialna, winna lepiej sobie uświadomić łaskę i odpowiedzialność, które otrzymuje od Pana dla rozwijania duszpasterstwa rodzin. Żaden program duszpasterstwa organicznego nie może nigdy, na żadnym poziomie pominąć duszpasterstwa rodzin*¹⁶.

Podobnie dokumenty Konferencji Episkopatu Polski określają zasadnicze formy duszpasterstwa rodzin. Potwierdzają one, że duszpasterstwo to stanowi w dzisiejszych uwarunkowaniach kulturowo-społecznych priorytetowy obszar pastoralnej misji Kościoła. Kluczem planowania wszelkich inicjatyw pastoralnych w parafii powinno stać się postrzeganie duszpasterstwa poprzez pryzmat rodziny¹⁷. Jeszcze wyraźniej *rodzinny wymiar* duszpasterstwa zwyczajnego w parafii podkreśla *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, w którym czytamy: *Duszpasterstwo każdej parafii powinno zaliczyć pracę nad małżeństwem i rodziną do stałych form duszpasterstwa zwyczajnego. Nie chodzi tu bowiem o pewną jednorazową*

¹⁵ JAN PAWEŁ II, List apostolski *Novo millennio ineunte* (6.01.2001), 29 (dalej: NMI).

¹⁶ ChL 70.

¹⁷ Por. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Służby prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, Warszawa 2009, 82.

akcję, lecz o trwale urzeczywistnienie zawsze aktualnych zadań. Takie zadania jak: spotkania duszpasterskie młodych małżeństw, katechezy dla rodziców, współpraca z rodzicami dzieci przed I Komunią i młodzieży przed bierzmowaniem oraz przygotowanie młodzieży i narzeczonych do małżeństwa będą na stałe obecne w programie duszpasterskim parafii¹⁸.

2. Podstawowe zadania duszpasterstwa rodzin

Według adhortacji *Familiaris consortio* duszpasterstwo rodzin powinno wypełnić kilka podstawowych zadań. Pierwsze z nich koncentruje się na poznaniu sytuacji społeczno-kulturowej, w której urzeczywistnia się dziś życie małżeńskie i rodzinne¹⁹. Nie mniej ważne jest następnie głoszenie Dobrej Nowiny, czyli *zamysłu Bożego, dotyczącego małżeństwa i rodziny*²⁰. W kontekście tych dwóch przesłanek należy wychowywać małżonków *do życia w miłości małżeńskiej z wielkim poczuciem odpowiedzialności wobec jej wymagań komunii i służby życiu, jak również w godzeniu intymności życia domowego ze wspólną i wielkoduszną pracą dla budowania Kościoła i społeczeństwa ludzkiego*²¹. Oprócz pastoralnej troski o małżeństwa i rodziny, duszpasterstwo rodzin podejmuje także zadania związane z przyszłością, które wyrażają się w przygotowaniu do życia w tych wspólnotach. Stąd kolejnym jego zadaniem jest troska o ludzi młodych, którzy mają w przyszłości podjąć drogę życia małżeńskiego i rodzinnego. Troska ta powinna prowadzić do odkrycia przez nich piękna i wielkości powołania do miłości i służby życiu²². Wreszcie duszpasterstwo rodzin obejmuje swoją troską także te małżeństwa i rodziny, które *muszą stawić czoło sytuacjom obiektywnie trudnym, czy też żyją w sytuacjach z punktu widzenia katolickiej moralności nieprawidłowych*. Poza obszarem oddziaływań duszpasterstwa rodzin nie mogą pozostać także osoby z różnych powodów pozbawione rodziny²³.

Duszpasterska troska o rodzinę, która stanowi integralną część duszpasterstwa zwyczajnego, w parafii ma trzy podstawowe wymiary: prorocki, kapłański i królewski²⁴. Wymiar prorocki wskazuje na pierw-

¹⁸ RADA DO SPRAW RODZINY KEP, *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, Warszawa 2003, 6.

¹⁹ Por. FC 4.

²⁰ Por. TAMŻE, 3.

²¹ TAMŻE, 69.

²² Por. TAMŻE, 1.

²³ Por. TAMŻE, 77.

²⁴ Por. III POWOJENNY SYNOD ARCHIDIECEZJI GNIEŹNIEŃSKIEJ, *Statuty synodalne*, Gniezno 2000, 253-261 (dalej: III PSAG).

sze zadanie parafialnego duszpasterstwa rodzin, jakim jest *wytrwale, systematyczne i bez jakiegokolwiek uszczerbku głoszenie Bożego zamysłu względem rodziny*²⁵. Wymiar prorocki jednak nie ogranicza się do oficjalnego kościelnego przepowiadania. Wskazuje on także na udział rodziny w prorockiej misji Chrystusa i Kościoła. *Głoszenie zamysłu Bożego wobec rodziny powinno stopniowo prowadzić do upodmiotowienia parafialnych Kościołów domowych w urzeczywistnieniu misji ewangelizacyjnej w wymiarze prorockim*²⁶.

Kapłański wymiar duszpasterstwa rodzin oznacza pomoc rodzinie w wypełnieniu jej misji kapłańskiej. W ramach tej misji rodzina jest *wzywana i zobowiązana do dialogu z Bogiem poprzez życie sakramentalne, ofiarę życia i modlitwę*²⁷. Także w tym wypadku można mówić o dwóch jakby zasadniczych zadaniach duszpasterstwa rodzin, zawartych w jego wymiarze kapłańskim. Chodzi tu z jednej strony o różne inicjatywy duszpasterskie, które poprzez wspólną modlitwę z małżonkami i rodzinami i poprzez ich udział w liturgii prowadzą do umocnienia ich w wierze i w powołaniu, z drugiej – kapłański wymiar duszpasterstwa oznacza podjęcie i realizowanie przez same rodziny ich kapłańskiej misji²⁸.

Służba miłości wobec Boga i wobec bliźniego²⁹ stanowi królewski wymiar powołania rodziny. Duszpasterstwo rodzin powinno zatem stwarzać dogodne warunki do jego realizacji, ukonkretniającej się w ramach rodzinnego apostołatu. Ten zaś domaga się ze strony urzędowego duszpasterstwa odpowiedniej animacji, zwłaszcza promocji kościelnego stowarzyszania się rodzin³⁰.

W ukazanych powyżej wymiarach duszpasterstwa rodzin zawierają się jego fundamentalne zadania. Wypływają one z jego istoty i są związane z naturą rodziny. Powinny być zatem realizowane w każdym czasie i we wszystkich okolicznościach. Oprócz nich istnieją zadania ogólne, które choć także niezbędne dla duszpasterstwa rodzin, są jednak uwarunkowane potrzebami czasu oraz realnymi możliwościami pastoralnymi³¹. Dlatego w kolejnej części podjęta zostanie próba ukazania dalszych wymiarów duszpasterstwa rodzin, które wynikają zarówno z refleksji nad przesłaniem Ewangelii o Świętej Rodzinie, jak i ze współczesnych

²⁵ III PSAG 254.

²⁶ TAMŻE, 256.

²⁷ Por. FC 55.

²⁸ Por. III PSAG 260.

²⁹ Por. FC 261.

³⁰ Por. TAMŻE, 72; III PSAG 261-263.

³¹ B. MIERZWIŃSKI, J. WILK, R. BIELEŃ, *Duszpasterstwo rodzin...*, 420-421.

uwarunkowań kulturowo-społecznych, a zwłaszcza z ich wpływu na małżeństwo i rodzinę.

3. Powołaniowy, ewangelizacyjny i mistagogiczny wymiar duszpasterstwa rodzin

Ewangelia o Świętej Rodzinie z Nazaretu ukazana została w różnych perykopach biblijnych. Zawarte są one w pierwszym i drugim rozdziale Ewangelii według św. Mateusza i Łukasza i określane jako *Tajemnice dzieciństwa Jezusa i Tajemnice ukrytego życia Jezusa*³². Katechizm Kościoła Katolickiego wymienia następujące z nich: narodziny (Łk 2, 1-20), obrzezanie Jezusa i nadanie imienia (Łk 2, 21), epifania (Mt 2, 1-12), ofiarowanie Jezusa w świątyni (Łk 2, 22-38), ucieczka do Egiptu (Mt 2, 13-15), ukryte życie Jezusa (Łk 2, 51-52), poddanie Jezusa (Łk 2, 51), wychowanie Jezusa (Łk 2, 52), odnalezienie Jezusa w świątyni (Łk 2, 41-50)³³. Można je uzupełnić jeszcze o małżeństwo Maryi i Józefa (Mt 1, 18. 24), spis ludności (Łk 2, 1-5)³⁴. Niewątpliwie szczególnie też wydarzeniami, które można zaliczyć do Ewangelii o Świętej Rodzinie są: Zwiastowanie Maryi (Łk 1, 26-38), nawiedzenie św. Elżbiety (Łk 1, 39-45) oraz sen św. Józefa (Mt 1, 20-25).

Na podstawie bardzo bogatego w treści przesłania wymienionych powyżej perykop biblijnych, zawierających Ewangelię o Świętej Rodzinie, podjęta zostanie teraz próba nakreślenia wpływających z nich wymiarów duszpasterstwa rodzin, określonych jako: powołaniowy, ewangelizacyjny i mistagogiczny. Wymiary te wynikają nie tylko z przesłania tekstów biblijnych, ale są także odpowiedzią na współczesne uwarunkowania, w jakich Kościół pełni swą pastoralną misję wobec rodziny.

Jak wspomniano powyżej, integralną część Ewangelii o Świętej Rodzinie stanowi Zwiastowanie Maryi (Łk 1, 26-38) oraz objawienie Józefowi we śnie woli Bożej (Mt 1, 20-25). Zwiastowanie Maryi określane jest jako Jej powołanie. *Prawie wszystkie elementy klasycznych opisów powołań indywidualnych spotykamy również w Łukaszej relacji zwiastowania narodzin Syna Bożego. Nietrudno dostrzec, że fakt zwiastowania był równocześnie powołaniem Maryi do godności Matki*

³² Por. T. STRAMARE, *Ewangelia tajemnic ukrytego życia Jezusa (Mateusz i Łukasz 1-2)*, przekład i opracowanie L. BALTER, Kalisz 2007, 28-31.

³³ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wydanie polskie, Poznań 1994, 525-534.

³⁴ Por. RC 7-15.

*Syna Bożego*³⁵. Źródłem tego powołania jest Bóg. Anioł posłany od Boga (Łk 1, 26) przekazuje, komunikuje prawdę o szczególnej łasce, jaką Bóg darzy swój lud. Przekazanie Maryi szczególnego posłania wiąże się z okazaniem Jej szczególnej łaski, zapewnieniem pomocy Pana, Jego obecności przy wypełnianiu tego zadania³⁶.

Współczesne przemiany kulturowo-społeczne, które wpływają na życie małżeńskie i rodzinne, prowadzą między innymi do postrzegania tych wspólnot w sposób bardzo indywidualny, wręcz prywatny oraz wysoce uczuciowy. Jako motyw do zawarcia małżeństwa podawana jest najczęściej wzajemna i mocno uczuciowa miłość. Rzeczywistość codziennego życia i sprawy przyszłości zdają się nie odgrywać tu tak wielkiej roli. Najczęstsze oczekiwania stawiane wobec małżeństwa dają się określić jako: znalezienie szczęścia i bezpieczeństwa, spełnienie emocjonalne i seksualne oraz dobra wzajemna komunikacja. Wskutek tego relacje małżeńskie i rodzinne są mocno zabarwione emocjonalnie.

Uczuciowa miłość zdaje się odgrywać tak znaczącą rolę, że niektórzy próbują określić przemiany zachodzące w małżeństwie jako *stopniowe rozwiązanie instytucji małżeństwa przez miłość*³⁷. We współczesnym rozumieniu miłości pojęcie szczęścia ma decydujące znaczenie. Cel małżeństwa widziany jest często jako zapewnienie szczęścia czy możliwość zrealizowania szczęścia³⁸. Przemiany instytucji małżeństwa w kierunku bardziej emocjonalnej wspólnoty przynoszą ze sobą niewątpliwie wiele korzyści dla małżonków. Wpływają one na poprawę jakości relacji małżeńskich i czynią je bardziej ludzkimi. Oprócz tych korzyści jednak pojawiają się także zagrożenia, z których największym jest wspomniane już uzależnienie trwałości małżeństwa od osobistych uczuć, przeżyć czy doznań³⁹. Można zatem stwierdzić, że zarówno przesłanie Ewangelii o Świętej Rodzinie z Nazaretu, jak i współczesny kontekst życia rodzinnego postulują wzmocnienie powołaniowego charakteru duszpasterstwa rodzin, który będzie pomagał małżonkom przyjmować i realizować swoje życie bardziej jako życiowe zadanie i powołanie niż tylko jako sposób osiągnięcia wąsko rozumianego osobistego szczęścia i zadowolenia.

³⁵ K. ROMANIUK, *Powołanie w Biblii*, wyd. II, Warszawa 1989, 182.

³⁶ Por. J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela. Medytacje biblijne*, Kielce 1996, 33-34.

³⁷ Por. H. SCHENK, *Freie Liebe, wilde Ehe. Über die allmähliche Auflösung der Ehe durch die Liebe*, München 1995.

³⁸ Por. U. EIBACH, *Liebe, Glück und Partnerschaft. Sexualität und Familie im Wertewandel*, Wuppertal 1996, 101.

³⁹ Por. M. POLAK, *Społeczno-kulturowe uwarunkowania duszpasterstwa narzeczonych*, „Teologia Praktyczna” (2001) t. 2, 112-115.

Chrześcijańskie powołanie wyraża się w odpowiedzi na miłość Boga, który to właśnie wybiera i powołuje człowieka. Doświadczenie bycia miłowanym przez Boga, doświadczenie *miłującego spojrzenia Chrystusa* jest najważniejszym z doświadczeń egzystencjalnych chrześcijanina, podstawowym doświadczeniem człowieka wierzącego. Ta świadomość bycia kochanym przez Boga jest konstytutywnym elementem wiary i życia chrześcijańskiego. Stąd jednym z głównych zadań duszpasterstwa rodzin w kontekście jego powołaniowego charakteru jest okazywanie pomocy współczesnemu człowiekowi w doświadczeniu Boga, który jest Miłością. *Wyzwanie stojące dzisiaj przed Kościołem w Europie polega zatem na tym, by przez swoje świadectwo miłości, które samo w sobie ma wewnętrzną moc ewangelizującą, pomóc współczesnemu człowiekowi doświadczyć miłości Boga Ojca i Chrystusa, w Duchu Świętym*⁴⁰.

Powołaniowy charakter duszpasterstwa rodzin wskazuje ponadto na szczególną rolę słowa Bożego. Doświadczenie miłości Boga i odpowiedź na tę miłość domaga się dialogu podobnego do tego, jaki prowadziła z Bogiem Maryja, a także św. Józef. Dialog ten urzeczywistnia się przede wszystkim poprzez słuchanie słowa Bożego i odpowiedź na nie. *Koniecznym jest zwłaszcza, aby słuchanie słowa Bożego stawało się żywym spotkaniem, zgodnie z wiekową i nadal aktualną tradycją lectio divina, pomagającą odnaleźć w biblijnym tekście żywe słowo, które stawia pytania, wskazuje kierunek, kształtuje życie*⁴¹. Duszpasterstwo rodzin nie może zatem ograniczyć się tylko do głoszenia słowa Bożego, ale powinno wyrażać się w szczególnej pomocy rodzinie w słuchaniu tego słowa, w wejściu z nim w dialog. Dopiero wtedy, gdy człowiek słucha słowa, staje w obliczu Boga, który przenika jego sumienie i wzywa do decyzji, która nie polega tylko na intelektualnym przyjęciu pouczenia, ale na nawróceniu serca.

Kolejnym wymiarem duszpasterstwa rodzin, jaki można odczytać z przesłania Ewangelii o Świętej Rodzinie z Nazaretu, jest wymiar ewangelizacyjny, który łączy się dziś szczególnie ze świadectwem życia. *Człowiek naszych czasów chętniej słucha świadków aniżeli nauczycieli; a jeśli słucha nauczycieli, to dlatego że są świadkami*⁴². Działalność Kościoła wypełniającego w świecie misję ewangelizacyjną jest procesem integralnym, obejmującym różne momenty. Tworzą one tzw. *globalną wizję ewangelizacji*⁴³. Obejmuje ona miłość, świadectwo, pierwsze głoszenie,

⁴⁰ JAN PAWEŁ II, Adhortacja *Ecclesia in Europa* (28.06.2003), 84.

⁴¹ NMI 39.

⁴² PAWEŁ VI, Adhortacja *Evangelii nuntiandi* (8.12.1975), 41.

⁴³ TAMŻE, 24.

katechezę, sakramenty wtajemniczenia, stałe wychowanie wiary poprzez homilię i inne formy posługi słowa, nową ewangelizację i misję.

Niezwykle wymowna jest w tym kontekście postać św. Józefa. Jej przesłanie jasno wskazuje, że dla właściwego duszpasterstwa rodzin konieczne jest świadectwo życia chrześcijańskich małżonków i rodziców. *„Tak” św. Józefa kazano mu uciekać aż do Egiptu, znosić prześladowanie, chronić przed śmiercią narodzonego w Betlejem Zbawiciela. Nad żłóbkiem Jezusa dzięki św. Józefowi rozlega się nie tylko śpiew aniołów, głos pasterzy, słowa mędrców, ale również głos mówiącego milczeniem – głos św. Józefa, który wobec wielkich i tajemniczych dzieł Bożych zachowuje z jednej strony pełne dyskrecji i wiary milczenie, z drugiej strony zaś gotowość czynienia tak, jak mu polecił anioł Pański – czyli sam Bóg⁴⁴.*

Konieczność świadectwa, będącego realizacją ewangelizacyjnego wymiaru duszpasterstwa rodzin, wskazuje, że nie można ograniczyć się w nim jedynie do działań podejmowanych przez duchownych. Integralne włączenie świeckich jest koniecznym warunkiem jego skuteczności, zważywszy zwłaszcza na to, że nieodzownym warunkiem ewangelizacji jest świadectwo. Ewangelizacja nie jest bowiem dodatkiem do działalności duszpasterskiej, nie jest działalnością uzupełniającą duszpasterstwo zwyczajne, ale stanowi ona istotę tego duszpasterstwa, które zawiera w sobie równomierną realizację wszystkich podstawowych funkcji urzędywania się Kościoła.

Duszpasterstwo rodzin inspirowane przesłaniem Ewangelii o Świętej Rodzinie z Nazaretu powinno mieć także wymiar mistagogiczny. Opiera się on na przekonaniu mówiącym, że Bóg jest właściwą i najgłębszą zasadą ludzkiego istnienia. On to udziela się człowiekowi i tworzy z nim jego historię życia. W ten sposób całe jego życie jest zawsze objęte i przeniknięte tajemnicą pełnego łaski samoudzielania się Boga. Podstawowym zadaniem mistagogicznego duszpasterstwa jest wprowadzenie człowieka w tę tajemnicę jego życia, stopniowe jej otwieranie przed nim, przy czym punktem wyjścia stają się tu jego doświadczenia życiowe, to, czym żyje, co go porusza, jego radości i cierpienia, jego pytania i nadzieje. Wychodząc od nich, duszpasterstwo mistagogiczne zaprasza człowieka do tego, aby rozpoznawał swoją historię życia jako historię wiary, tzn. jako życie w relacji z Bogiem⁴⁵.

⁴⁴ J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela...*, 100-101.

⁴⁵ Por. PASTORAL-KOMMISSION DER DEUTSCHEN BISCHOFSKONFERENZ, *Sakramentenpastoral im Wandel. Überlegungen zur gegenwärtigen Praxis der Feier der Sakramente - am Beispiel von Taufe, Erstkommunion und Firmung* (1993), 27. Zob. także: M. POLAK, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa w świetle mistagogicznej koncepcji duszpasterstwa*, w: *Evangelizare pauperibus. Księga pamiątkowa*

Takie rozumienie mistagogicznego wymiaru duszpasterstwa nie może ograniczyć go do katechezy liturgicznej czy sakramentalnej, lecz ma *otwierać oczy na obecność i na działanie Boga również w tym, co jest codzienne, tj. w całym życiu doczesnego świata, oraz na różne odpowiedzi na Jego obecność. W tym kontekście można mówić o swoistej liturgii świata, w którym również działa Boża łaska*⁴⁶. Niewątpliwie takie rozumienie mistagogii można odnieść do przesłania Ewangelii o Świętej Rodzinie. Ona bowiem ukazuje Boże tajemnice, Boże misteria w kontekście codziennego życia, ludzkich doświadczeń, w perspektywie historii, jaką Bóg pisze nie tylko z narodem wybranym, ale także z każdym człowiekiem indywidualnie. Powołanie zwykłych ludzi do tak wyjątkowego zadania pomaga lepiej zrozumieć wyjątkowość historii życia każdego człowieka; historii, która zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i wspólnotowym jest równocześnie historią Boga z człowiekiem. Mistagogicznie ukierunkowane duszpasterstwo rodzin będzie zatem dążyło do tego, aby pomóc małżonkom i całym rodzinom odczytywać ślady obecności Boga w ich życiu.

Do powyższych stwierdzeń można dodać jeszcze, że zarówno powołaniowy, jak i mistagogiczny wymiar duszpasterstwa rodzin wskazuje na pomocniczy charakter kościelnej działalności wobec historii zbawienia każdego człowieka, każdej ludzkiej wspólnoty, także wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej. Pierwszym bowiem, który działa, który jest obecny w historii człowieka, wpiern nim dotrzemy do niego z duszpasterstwem, i który prowadzi dialog zbawienia, jest Bóg i On też jest ostatecznym gwarantem skuteczności prowadzonej przez Kościół posługi duszpasterskiej. Ewangelia o Świętej Rodzinie ukazuje wyraźnie, jak Bóg prowadzi do końca rozpoczęte dzieło. *Biblia nie zna takiego procesu powołania, który zostałby przerwany dlatego, że powołany zgłasza jakieś obiekcje, zastrzeżenia. Pan Bóg potrafi zarządzić wszystkim ludzkim kłopotom, gdyż „dla Boga nie ma nic niemożliwego” (Łk 1, 37). Tak też było i w przypadku Maryi. Bóg wziął jakby na siebie odpowiedzialność za powodzenie zlecanej człowiekowi misji*⁴⁷.

---

dedykowana księdzu biskupowi Bogdanowi Wojtusowi w 70. rocznicę urodzin, red. M. OLCZYK, P. PODESZWA, Gniezno 2007, 427-444.

⁴⁶ W. MISZTAŁ, *Od duchowości do mistagogii i od mistagogii do duchowości*, w: *Mistagogia a duchowość*, red. A. ŻĄDŁO, Katowice 2004, 22.

⁴⁷ K. ROMANIUK, *Powołanie w Biblii...*, 184.

***

Przesłanie Ewangelii o Świętej Rodzinie ma dla duszpasterstwa rodzin bardzo bogate i różnorodne znaczenie. Dotyczy ono zarówno teologii rodziny, praktyki życia rodzinnego, jak i prowadzonego przez Kościół urzędowego duszpasterstwa, mającego na celu wspieranie małżonków i całych rodzin na różnorodnych drogach ich duchowego rozwoju. Stąd Święta Rodzina z Nazaretu stanowi nie tylko wzór do naśladowania dla współczesnych rodzin, ale pochylenie się nad ewangelicznym przesłaniem wyznacza także zasadnicze opcje pastoralne dla duszpasterstwa rodzin. Przykładowe i ważniejsze z nich zostały ukazane w powyższym artykule i mogą stanowić podstawę do dalszej pastoralnej refleksji.

Ks. dr Mieczysław Polak
Wydział Teologiczny
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (Poznań)

ul. Kolegiaty 4a
PL - 62-200 Gniezno

La Santa Famiglia nella pastorale delle famiglie

(Riassunto)

La questione presentata nel titolo dell'articolo può essere analizzata in molti modi. Di solito vengono riportati le indicazioni pratiche per il matrimonio e la vita familiare presi dal Vangelo e sul modello della Santa Famiglia di Nazareth.

La Santa Famiglia appare allora come modello ed esempio per tutte le famiglie cristiane o come un vero e proprio stile di vita del matrimonio e comunità familiari. In questo contesto, Maria si pone come un modello di vita e avvocata presso Dio per ogni donna, e l'atteggiamento paterno di Giuseppe – come un modello di rapporti coniugali e paterni in ogni famiglia cristiana. Infatti tutte le famiglie cristiane dovrebbe somigliare la Santa Famiglia. Questo cammino di riflessione può essere descritto come l'interpretazione pastorale del messaggio evangelico sulla Santa Famiglia.

L'autore invece cerca di presentare un'altra interpretazione. Questa interpretazione non si limita a mostrare la Santa Famiglia come l'esempio perfetto da seguire per le famiglie di oggi, ma tenta di trovare i criteri per la cura pastorale delle famiglie, concentrandosi sulle sue forme dirette, effettuate in particolare nella cura pastorale della parrocchia.

Il messaggio del Vangelo sulla Santa Famiglia per la cura pastorale delle famiglie è molto ricco e variegato. Esso si applica sia alla teologia della famiglia, la pratica della vita familiare e la pastorale ufficiale, volto a sostenere i coniugi e delle famiglie nel loro cammino dello sviluppo spirituale. Così la Santa Famiglia non è solo un modello per le famiglie di oggi, ma aiuta a scoprire il significato del messaggio evangelico per il pastorale delle famiglie.